

ZEYTİNİN HAKKINI SAVUNMAK

Yönetmelik İptali Davası

Doğa

Doğa Derneği (BirdLife Türkiye ortağı)

Yayına Hazırlayan: Özlem Altıparmak

Yayınlayan: Doğa Derneği

Kapak Fotoğrafı: Mahmut Koyaş

Grafik Tasarım: Elif Müftüoğlu, Gökçe Sümerkan

Yayın Tarihi: Mart 2022

e-ISBN: 978-605-64102-3-9

Adres: Orhanlı Mahallesi 7102 sokak No:1 Seferihisar / İzmır

dogad@dogadernegi.org | www.dogadernegi.org

İçindekiler

1. Önsöz	3
2. Zeytinin Önemi ve Yutak Alanların Korunması	4
3. Yönetmelik İptali Davasının Hukuki Çerçevesi	6
3.1. Dava konusu	6
3.2. İptal Talebinin Hukuksal Dayanakları.....	6
3.3. Yararlanılan Kanun, Sözleşme ve Kaynaklar	7
4. Zeytin ve Yutak Alanların Korunmasına Dair Hukuksal Öneriler.....	8

1. Önsöz

Zeytinlik sahalarını madencilik faaliyetlerine açan, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanıp 01.03.2022 tarih ve 31765 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren **Maden Yönetmeliği'nde Değişik Yapılmasına Dair Yönetmelik**'in iptali için açtığımız davayı, "zeytinin hakkını savunmak" isteyen herkese hukuki bir rehberlik sunabilmesi amacıyla bir yayın haline getirdik. Bu yayını sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyuyoruz.

Tarih boyunca tüm kültürlerde bilgeliğin, bolluğun, refahın ve barışın sembolü olmuş zeytini yok etmeye yönelik her girişimin, ekosistemde geri dönüşsüz bir tahribat yaratacağının farkındayız. Zeytini ve zeytinlik alanları savunmak için ilk kez çaba harcamıyoruz. Bu konuda daha önce de davalar açtık ve kazandık. Hukuka aykırılığı çok açık olan bu yönetmeliğe ve zeytine yönelik benzer düzenlemelere karşı "Ben de davacıyım" demek isteyenler için dava dilekçemizi bu yayınlı birlikte erişime açıyoruz.

Doğa ve bizler için adil bir yaşam, bilgiyi ve uzmanlığı paylaşmakla ve dayanışmayla mümkün. Zeytinin hakkını her daim savunmak isteyenler için yayınınızın yol gösterici olmasını ve adalete erişimi gerçek kılmasını ümit ediyoruz.

Özlem Altıparmak

Doğa Derneği Hukuk Danışmanı

EK: Dava Dilekçesi

2. Zeytinlik Ekosisteminin Önemi ve Yutak Alanların Korunması

Türkiye'de zeytinlikler, insan eliyle oluşturulmuş tarımsal arazi yapıları şeklinde var olduğu gibi, on binlerce yıldan bu yana doğal ortamlarında kendiliğinden yetişen, gelişen ve literatürde "zeytin ormanı" olarak adlandırılan habitatlar şeklinde de bulunmaktadır. Anadolu'da delice ya da yabancı zeytin olarak anılan ve bilimsel adı *Olea europea oleaster* olan tür, bugün dünyada var olan zeytin türlerinin atasıdır.

Zeytin, insanlık için her dönemde çok önemli olmuş ve kutsal metinlerden mitolojiye, destanlardan türkülere kadar, hayatlarımızda büyük yer tutmuştur. Sadece bir ağaç değildir zeytin, aynı zamanda bir besin, geçim, kültür, ekosistem ve yaşam kaynağıdır.

Aşılama suretiyle kültüre alınan ve meyveleriyle, yağıyla, bereketiyle soframızda yer alan zeytin, sadece belli sayıda ağaçtan oluşan bir bahçe olarak değil; Kadim Üretim Havzaları, ormanlar ve meralarıyla hayvanlara ve sayısız canlıya **yaşam alanı** sunan bir ekosistemdir. Bulunduğu yerde kendine ait bir ekosistem oluşturan zeytinlik bölgelerin bir kısmı, **Önemli Doğa Alanları** olarak da kabul edilmektedir.

Zeytinlik alanların ekosistemdeki yeri bununla sınırlı değildir. Zeytinlikler, ister insan eliyle yetiştirilsin, ister doğal yaşam ortamında kendiliğinden yetişsin, birer yutak alandır. İklim dengelerini sağlayan önemli eksenlerden bir tanesi, fosil yakıtlar olan kömür, petrol ve doğalgazın yakılması ile ortaya çıkan karbondioksiti tutan okyanuslar ve karasal yutak alanlarıdır. **Karbon yutakları**, karbondioksiti atmosferden yutarak depolayan doğal veya insan yapımı sistemler olarak tanımlanmaktadır.

Yutak alanlar altı gruba ayrılmıştır. Bunlar; orman alanları, çayır ve mera alanları, tarım alanları, sulak alanlar, yerleşim alanları ve diğer alanlar olarak ifade edilmektedir. İklim krizinin etkilerini artarak yaşadığımız bu dönemde, **karbon nötr** bir sistem kurabilmek için sera gazlarının salınımını sınırlandırmaya ek olarak, yutak alanların da korunması zorunludur. En önemli yutak alanlardan olan zeytin alanlarının, madencilik faaliyeti gibi karbon ve sera gazı salımı yüksek bir faaliyet için ortadan kaldırılabilmesine ilişkin bir yönetmelik düzenlemesi, hem Türkiye'nin yasal mevzuatına, hem kalkınma planlarına hem de taraf olduğu Uluslararası Sözleşmelere aykırılık teşkil etmektedir.

Türkiye'nin de üyesi olduğu Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi, 08 Ekim 2021 tarihli 48. oturumunda aldığı 13 sayılı İlke Kararı ile (48/13), **güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir** çevre hakkını bir insan hakkı olarak kabul etmiştir.¹ Gerçek anlamda sürdürülebilirlikten bahsetmek için, tüm ekosistemleri kapsayacak şekilde doğayı korumamız ve doğayla bütünlük halinde insan haklarını gerçekleştirmemiz gerekir. Doğanın haklarını korumadan, yeterli gıdaya, barınmaya, güvenli içme suyuna ve sanitasyona sahip olmak, sosyal ve kültürel hayata katılmak, sağlık hakkından söz etmek, yani gerçek anlamda yaşamak mümkün değildir.

Yönetmelik değişikliği ile yapılan düzenlemede, zeytin sahasının tıpkı bir eşya gibi taşınmasından ve alanın rehabilitasyonundan bahsetmektedir. Oysa zeytin sahaları ve ekosistemi kendi içinde bir bütünlük taşımaktadır ve bir eşya gibi taşınamaz. İçinde kök saldırdığı toprağı, dibinde biten otu, yaprağına konan böceği ile doğal bir habitat oluşturur. Zeytinin, o toprakta olmasının ve

¹ <https://altiparmakhukuk.org/blog/bm-ilke-karari-cevirisi-bir-insan-hakki-olarak-guvenli-temiz-saglikli-ve-su-47>

serpilmesinin bir nedeni vardır ve zeytin, oradaki varlığıyla yaşam döngüsüne katkıda bulunur. Bu nedenle bir süs bitkisi gibi sökülmesi ve bir başka yere taşınıp dikilmesi, bütün bir ekosistemin tahribatı anlamına gelir.

Bir hukuk devletinde kamusal hizmetin kaynağı, toplumsal gereksinimlerdir. Bu gereksinimlerin kamu hizmeti olarak tanımlanıp, düzenlenmesi ve işlerlik kazanması ise yasa koyucunun ve idarelerin görevidir. Zeytinin ekosistemdeki yeri, ekonomik ve kültürel önemi dikkate alındığında, zeytin alanlarının madencilğe açılmasında kamusal bir menfaat bulunduğundan söz etmek mümkün değildir. Yurttaşların sağlıklı bir çevrede yaşama, doğanın ekolojik ve kültürel varlığını koruma, geliştirme ve sürdürme haklarının, madencilik sektörüne dair ticarî çıkarlardan üstün tutulması gereklidir ve **ekonomik olan, ekolojik de olmak zorundadır**. Sürdürülebilir ve bütüncül yaşamı dikkate almayan bir ekonominin ve kalkınmanın, doğa ve insanlık için gerçek anlamda sürdürülebilir olması mümkün değildir.

3. Yönetmelik İptali Davasının Hukuki Çerçevesi

3.1. Dava konusu

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanan **Maden Yönetmeliği'nde Değişik Yapılmasına Dair Yönetmelik** 01.03.2022 tarih ve 31765 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/03/20220301-11.htm>

Tek maddeden ibaret olan bu yönetmelikle, Maden Yönetmeliği'nin 115 inci maddesinde değişiklik yapılmış ve zeytin sahalarının maden faaliyetine açılması mümkün hale gelmiştir. Davamız, **yönetmeliğin iptali** talebiyle **Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na karşı, Danıştay'da** açılmıştır. Davada yönetmelik iptaline ek olarak, yönetmelik uygulamaya geçildiği takdirde zeytin alanlarının yok olmasına, telafisi güç ve imkansız zararların doğmasına neden olunmaması için, yönetmeliğin yürütmesinin durdurulması da talep edilmiştir.

3.2. İptal Talebinin Hukuksal Dayanakları

- **Yönetmelik, üst norm olan Zeytincilik Kanunu'na aykırı olarak düzenlenmiştir:**

Türkiye'de zeytinliklere dair yürürlükteki ana mevzuat, 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanun'dur. Bu kanunun 20. maddesinde; *"Zeytinlik sahaları içinde ve bu sahalara en az 3 kilometre mesafede zeytinyağı fabrikası hariç zeytinliklerin vegatatif ve generatif gelişmesine mani olacak kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran tesis yapılamaz ve işletilemez."* hükmü yer almaktadır.

Kanunun bu açık hükmüne rağmen, yönetmelik ile zeytinlik alanda madencilik yapılması mümkün hale getirilmiştir. Normlar hiyerarşisi bakımından; Anayasa kanunların, kanunlar da yönetmeliklerin üzerinde yer alır. Bu nedenle bir yönetmelikle üst norm olan kanuna aykırı bir düzenleme yapılamaz. Kanunda yasaklandığı halde, bir yönetmelik maddesiyle zeytinlik sahası içinde ve bu sahalara 3 km mesafede bir maden faaliyetine izin verilmesi hukuka aykırıdır. Davada üst norma, yani Zeytincilik Kanunu'na açık aykırılık nedeniyle yönetmeliğin iptali talep edilmiştir.

- **Yönetmelik, benzer konuda verilmiş Danıştay kararına aykırıdır:**

Zeytinlikleri koruyan düzenleme ve kanunlara rağmen, daha önceki bir tarihte de **(03.04.2012)** zeytinlik alanların kullanıma açılmasına dair bir yönetmelik değişikliği yapılmış, ancak bu değişiklikler Danıştay tarafından iptal edilmiştir. **Danıştay Sekizinci Dairesinin 19.02.2015 günlü, E:2012/4992, K:2015/996 sayılı kararı** ile zeytinlik saha tanımının daraltılmasının kanuna aykırı olduğu tespit edilmiş ve zeytin sahasına 3 km mesafede, zeytinyağı fabrikaları ile küçük ölçekli tarımsal sanayi işletmeleri dışında bir tesisin yapılamayacağı Danıştay tarafından karar altına alınmıştır. Yönetmelikle değişiklik yapılan madde, benzer konuda verilmiş Danıştay kararına aykırılık taşımaktadır ve bu karar da, yönetmelik iptaline gerekçe olarak sunulmuştur.

- Yönetmelik, Türkiye'nin taraf olduğu iklim anlaşmaları ve taahhütleriyle bağdaşmamaktadır:

Anayasa 90. Maddesine göre, "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir." Türkiye, 2004 yılında **BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi**'ne (BMİDÇS) ve **Ekim 2021'de Paris İklim Anlaşması**'na taraf olmuş ve Anayasa uyarınca, bu sözleşme metinleri tıpkı bir kanun gibi iç hukukta uygulanır hale gelmiştir.

Türkiye, iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamakla ilgili sözleşme yükümlülüklerini ve iklim değişikliği açısından azaltıma ilişkin sorumlulukları kabul etmiş durumdadır. Bu sorumluluk, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve yutak alanların genişletilmesi anlamına gelmektedir. **Paris İklim Anlaşması taraf ülkeleri, ormanlar dahil olmak üzere sera gazı yutak ve rezervlerini korumak ve güçlendirmek için eyleme geçmekte yükümlü kılmaktadır.** Davada Paris İklim Anlaşması'nın ilgili maddeleri belirlenmiş ve kanun hükmünde olmaları nedeniyle doğrudan uygulama talep edilmiştir.

Söz konusu Sözleşmeler ve ek protokoller ile yükümlülük altına giren devletler, bu yükümlülükleri kendi uygulamalarına entegre etmek için çeşitli kalkınma ve eylem planları hazırlamaktadır. Davada Türkiye'nin hazırladığı strateji ve eylem planlarına vurgu yapılmış ve taahhütler açısından aykırılıklar tespit edilerek yönetmelik iptaline gerekçe yapılmıştır.

- Yönetmelikle yapılan değişiklik, kamu yararı taşımamaktadır:

Dava dilekçesinde, yönetmeliğin kamu yararı taşıyıp taşımadığı konusu ayrı bir başlıkla ele alınmış ve buna yönelik hukuki değerlendirme yapılmıştır. Çünkü kamu yararı sadece madencilik sektöründen elde edilecek fayda ve yatırımın büyüklüğüyle ölçülemez. Temel haklar açısından da durumun değerlendirilmesi gereklidir. Sağlıklı bir çevrede yaşama, yaşanan doğanın ekolojik ve kültürel varlığını koruma ve geliştirme hakları ekseninde kamu yararı kavramı incelenmiş ve iptal talebinde bulunulmuştur.

3.3. Yararlanılan Kanun, Sözleşme ve Kaynaklar

- 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun
- BM Uluslararası Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin Anlaşması
- Paris İklim Anlaşması (Madde 4-5-13/7)
- BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
- BM İnsan Hakları Konseyi, 08 Ekim 2021 tarihli 48/13 sayılı İlke Kararı
- TC Anayasası (Madde 2, 36, 56, 90)
- Danıştay Sekizinci Dairesinin 19.02.2015 günlü, E:2012/4992, K:2015/996 sayılı kararı
- Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı'nın Strateji Belgeleri ve Eylem Planları
- Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) 6. Değerlendirme Raporu

4. Zeytin ve Yutak Alanların Korunmasına Yönelik Hukuksal Öneriler

- a)** Zeytin ve zeytin sahaları konusundaki tüm düzenlemeler titizlikle takip edilmeli ve yapılan değişiklikler yaşam alanları, doğa koruma ve yutak alanların korunması ekseninde incelenmelidir.
- b)** Zeytin alanlarının "yutak alan" olma özelliği vurgulanmalı, bu konudaki bilimsel verilere ve çalışmalara atıf yapılmalıdır.
- c)** Yutak alanlar olan orman alanları, çayır ve mera alanları, tarım alanları, sulak alanlara dair veri toplama ve izleme çalışmaları yapılmalı ve güvenilir verilerin kamuoyuna açıklanması sağlanmalıdır.
- d)** Zeytinin ve zeytin sahalarının korunması konusunda yapılacak çalışmalarda, zeytinin ekosistemdeki önemine ve ekonomik-sosyal değerine dikkat çekilerek bütüncül bir bakış açısıyla inceleme yapılmalıdır.
- e)** Yönetmeliklerin üst norm olan kanunlara uygunluğu sağlanmalı ve tüm düzenlemelerde normlar hiyerarşisi dikkate alınmalıdır.
- f)** İklim ve doğa koruma alanındaki sözleşmeler Anayasa 90. maddesi uyarınca bir iç hukuk normu olarak uygulanmalı ve dikkate alınmalıdır.
- g)** Paris İklim Anlaşması'nın uyum, azaltım ve yutak alanlar açısından ilgili 4-5-13/7 maddelerine doğrudan atıf yapılmalı ve sözleşmenin iç hukukta bağlayıcılığı vurgulanmalıdır.
- h)** Dava dilekçeleri hazırlanırken ve hukuksal araştırma yapılırken, iklim ve yutak alanlar konusunda bilimsel raporlardan ve uzmanlıktan faydalanılmalı, güncel bilgi içeren Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) 6. Değerlendirme Raporu'na yer verilmelidir.
- i)** Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Tarım ve Orman Bakanlığı başta olmak üzere Strateji Belgeleri ve Eylem Planları taranmalı ve taahhütler açısından idarenin sorumluluğu tespit edilerek, hesap verilebilir bir mekanizma oluşturulması için çaba harcanmalıdır.
- j)** Açılan davalarda dava dilekçesi ile birlikte "Yürütmenin Durdurulması Kararı" talep edilmeli ve doğaya verilecek geri dönüşsüz zararlar dikkate alınarak kararların yürütmesi ivedilikle durdurulmalıdır.
- k)** Hukukun doğayı koruma konusunda etkili bir araç olarak kullanımı yaygınlaştırılmalı ve adalete erişim mekanizmaları güçlendirilmelidir.

**“ Herkese aitim ve kimseye ait değilim.
Sen gelmeden önce buradaydım
ve sen gittikten sonra da
burada olacağım.”**

07.03.2022

DANIŞTAY BAŞKANLIĞI'NA
-Yürütmenin Durdurulması Taleplidir-
-Duruşma Taleplidir-

Davacılar :

1. Doğa Derneği
2. Doğa Araştırmaları Derneği
3. Edremit Çevre Sağlığı ve Doğayı Koruma Derneği
4. Ekosistemi Koruma ve Doğa Sevenler Derneği
5. Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği
6. Kirazlı Köyü Ekolojik Yaşam Derneği
7. Orhanlı Doğa Kültürü Derneği
8. Orhanlı Köyü Kültür Doğa Gençlik ve Spor Kulübü Derneği
9. Sualtı Araştırmaları Derneği
10. S.S. Dereköy Gökyaka Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
11. S.S. Gökçealan Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
12. S.S. Kirazlı Köyü Küplüce Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
13. S.S. Kirazlı Köyü Sulama Kooperatifi
14. SS. Proje Evi Üretim, Eğitim, İşletme ve Çevre Koruma Kooperatifi
15. S.S. Seferihisar Kavakdere Köyü Sulama Kooperatifi
16. S.S. Şirince Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
17. B. E. Ç.
18. B. E.
19. B. S.Ö.
20. G. E.
21. G. E.
22. H. B.
23. K. K.
24. N. F.
25. Ö. A.
26. S. D. E. Ö.
27. U. T.

Vekili : Av. Özlem ALTIPARMAK, Av. Cem ALTIPARMAK,
Mucibur rahman Sk. No:17/11 Konak İzmir

Davalı : Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Ankara

Dava Konusu : Davalı Bakanlık tarafından hazırlanıp, 01.03.2022 tarih ve 31765 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ve yürürlüğe giren Maden Yönetmeliği’nde Değişik Yapılmasına Dair Yönetmelik’in **iptali** ve öncelikle **yürütmesinin durdurulması** talebidir.

R.G. Yayımlanma Tarihi : 01.03.2022

Açıklamalar

I- Davacıların Dava Ehliyetinin Değerlendirilmesi;

Anayasamızın 2nci maddesi Türkiye Cumhuriyetinin bir “**Hukuk Devleti**” olduğunu, 36 ncı maddesi herkesin (gerçek ve tüzel kişi) “**Hak Arama Hürriyeti**”ne sahip olduğunu ve yine 125 nci maddesi de “**İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu**”nu belirtmektedir.

Anayasa’nın 56. maddesinde yer alan “**herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir**” ve “**çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir**” hükmü, Anayasal bir düzenleme olarak, ilkesel düzeyde belirtilmiş olan çevrenin korunmasında halkın katılımının pozitif metinlerimizde somutlaşmış biçimindedir.

2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 1. maddesinde yer alan, bugünkü ve gelecek kuşakları kapsayacak biçimde çevrenin “**bütün canlıların ortak varlığı olduğu**” tanımı ve Çevre Kanunu’nun 3/a maddesinde bulunan “**Başta idare, meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere herkes, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi ile görevli olup bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdürler**” hükmü, bu amaçla yargı yoluna gidebileceği fikrini desteklemektedir.

“**Burada gerçek ve tüzel kişiler, kendilerinin ortak sahipleri ve sorumluları buldukları bir şeyin yani çevrenin kirlenmesi yahut bozulması suretiyle ve bir anlamda ‘paydaş’ sıfatıyla kişisel, somut, güncel bir menfaatlerinin ihlal edildiği için harekete geçmektedirler.**”¹

Yine Çevre Kanunu’nun “**Bilgi Edinme ve Başvuru Hakkı**” başlıklı 30uncu maddesinde de; “**Çevreyi kirleten veya bozan bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan herkes ilgili mercilere başvurarak faaliyetle ilgili gerekli önlemlerin alınmasını veya faaliyetin durdurulmasını isteyebilir...**” denilerek bu yasa açısından da çevrenin korunması görevi dava hakkını da içeren bir boyuta uzanmaktadır.

KABOĞLU, çevrenin herkesin malı olduğunu, bütün canlılara ait bulunduğunu, çevre hakkının alacaklılarının ise bu hakka saygıyı isteyebilecek yararlanıcılar olduğunu ve Çevre Kanunu’na göre hak öznesi ögesi, gerçek ve tüzel kişiler biçiminde belirtildiğinden geniş yorumlanması gerektiğini söylemektedir.

¹ Güran, “Çevre Kanunu’nun 30. maddesi”, iHiD, s. 188.

Yine *KABOĞLU*'na göre, **çevresel değerlerin ihlalinde kişisel ilgi bağı aşılmaktadır ve bu değerlerin evrenselliği sebebi ile bireyler, yurttaş toplulukları ve tüzel kişiler - bu değerleri zedeleyen- kamu makamlarını ve ilgilileri dava edebilmektedir.**²

Nitekim, Çevre Kanunu'nun anılan hükümleri gereği Danıştay da tüzel kişilerin açtığı çevre ile ilgili iptal davalarında, özel yetenek bakımından genişletici bir tutum benimsemiştir. Danıştay, çevre ve şehircilik hukuku alanında dernekler, vakıflar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları tarafından açılan iptal davalarını kabul etmektedirler. Danıştay 6.Dairesi daha 13.6.1994 tarihinde vermiş olduğu ve tekrarladığı kararında, Burdur Gölü yakınlarında kurulmakta olan Isparta Göller Bölgesi Havaalanı ile ilgili kararların ve bu bölgeye ait imar planının havaalanı yapımını öngören bölümlerinin iptali istemiyle Doğal Hayatı Koruma Derneği tarafından açılan davayı ehliyet yönünden kabul etmiştir.³

Davacıardan ***Doğa Derneği***, dünyamızın ve ülkemizin doğasını, biyolojik çeşitliliğini, ekolojik süreçlerini ve ekolojik bütünlüğünü doğrudan ve dolaylı olarak tanımaya, tanıtmaya ve korumaya katkıda bulunmak, başta ülkemiz olmak üzere dünya ölçeğinde ekolojik yaşam bilinci ve duyarlılığı oluşturmak, doğanın dönüşü olmayacak hız ve biçimde bozulması sonucunda ortaya çıkan sorunlara çözüm yolları sunmak ve doğa ile uyumlu yaşamı desteklemek amacıyla kurulmuştur. Yüz yirmi ülkedeki ortakları ile dünyanın en geniş doğa koruma ağı olan Dünya Kuşları Koruma Kurumu'nun (BirdLife International) Türkiye ortağıdır.⁴

Davacıardan ***Doğa Araştırmaları Derneği***, Türkiye'nin yabancı bitki ve hayvan varlığı ile yaşam alanlarının korunması, iyileştirilmesi ve devamlılığının sağlanmasına yönelik çalışmalar yapmak amacıyla kurulmuştur.) Özellikle nesli tehlikedekiler olmak üzere yabancı bitki ve hayvan türlerinin korunması, ulusal ve uluslararası mevzuatla koruma altına alınmış veya alınması gereken doğa alanlarının korunması için çalışmalar yapmak, yapılmasına katkı ve destek vermek, dernek faaliyetleri arasındadır.⁵

Davacıardan ***Edremit Çevre Sağlığı ve Doğayı Koruma Derneği***, çevre ve insan sağlığı ve doğayı koruma amacıyla kurulmuş bir dernektir. Deniz suyunun, hava ve toprağın kirlenmesine engel olacak, çevre sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar yapmak derneği faaliyetleri arasında yer almaktadır.⁶

Davacıardan ***Ekosistemi Koruma ve Doğa Sevenler Derneği***, Kuşadası merkezli olarak kurulmuştur. Ormanlar, kıyılar ve sulak alanlar gibi insan ve tüm diğer canlılar için yaşamsal önemi olan ekosistemlerin, bitki ve hayvan çeşitliliğinin korunmasını amaçlayan çalışmalar yapmakta, farkındalık yaratmakta, tarihin ve kültürün korunmasına ve tanıtılmasına yönelik araştırmalar ve projeler yürütmektedir. Çevredeki kuruluşların deniz ve ırmak sularını kirlenici insan sağlığına, bitki örtüsüne, toprağa ve genellikle tüm canlılara zarar verici etkilerini

² Kaboğlu, Çevre Hakkı Üzerine (Bir Danıştay Kararının Düşündürdükleri), İnsan Hakları Yıllığı,

³ Danıştay 6.D., 13.6.1994 gün ve E. 1994/2816, K. 1994/4393

⁴ Doğa Derneği tüzüğü

⁵ Doğa Araştırmaları Derneği tüzüğü

⁶ Edremit Çevre Sağlığı ve Doğayı Koruma Derneği tüzüğü

önleyici çalışmalar yapmak, Doğa sorunlarına ilişkin her türlü konuda görüşlerini yetkili mercilere, kamuoyuna duyurmak, gerektiğinde adli ve idari mercilere başvurmak, dernek tüzüğünde görevleri arasında sayılmıştır.⁷

Davacıardan ***Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği*** Kazdağı ve çevresindeki doğal, tarihi ve kültürel varlıkların korunması amacıyla her türlü flora ve faunasıyla ekolojik dengenin gözetilmesi ve biyolojik çeşitliliğin korunması, doğa koruma bilincinin geliştirilmesi, yerel kültürel değerlerin araştırılıp ortaya çıkartılması, sanayileşme, madencilik, şehirleşme ve benzeri nedenlerle doğal ortamda oluşan ve oluşacak her türlü hasar ve kirliliğinin önlenmesi ve doğanın bir rant ve paylaşım aracına dönüştürülmesinin engellenmesine yönelik çalışmalar yapılması, amacıyla kurulmuş bir dernektir.⁸

Davacıardan ***Kirazlı Köyü Ekolojik Yaşam Derneği***'nin üyelerinin tamamı Kirazlı Köylüsüdür. Kirazlı Köyü'nde sertifikalı organik tarımcılık faaliyetlerini, üretim ve satışını yürüten, organize eden bir dernektir. Dernek, bu faaliyetleri sonucunda Kirazlı Köyü'nün ulusal ve uluslararası organik tarım ürünleri pazarında yer almasında ve köy ekonomisinin gelişmesinde ciddi katkısı olmuştur. Dernek Tüzüğüne göre “toprağın korunması, tarımsal yöntemlerin sürdürülebilir temellere oturtulması, üretici, tüketici ve toprağın haklarının gözetildiği ekolojik ve geleneksel tarım yöntemlerinin oluşturulması ve korunması” derneğin amaçları arasında sayılmıştır.⁹

Davacıardan ***Orhanlı Doğa kültürü Derneği*** ve ***Orhanlı Köyü Kültür Doğa Gençlik ve Spor Kulübü Derneği***, İzmir Seferihisar Orhanlı köyünde kurulmuş olan birer köy derneği olup, tüzüklerinde yer alan “*Orhanlı ve Seferihisar çevresinin kültürel ve doğal değerlerini yaşatmak, geliştirmek ve tanıtmak amacıyla*” kurulmuş ve faaliyet gösteren bir derneklerdir.¹⁰

Orhanlı Köyü ve civarında, 3000 yıldır kesintisiz zeytincilik ve hayvancılık üzerine yaşam devam etmektedir. Özellikle de Seferihisar'ın Orhanlı Vadisi bir “Kadim Üretim Havzası”dır.

Davacıardan ***Sualtı Araştırmaları Derneği***, 1994 yılında kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür. Tüm canlı formları için yaşanabilir ve sağlıklı kıyısız-denizel ekosistemlerin devamlılığı üzerinde çalışan dernek, Türkiye kıyılarındaki tüm doğal yaşam alanlarının, özeldense Akdeniz foku popülasyonlarının ve geleneksel kıyı balıkçılığının sürdürülebilirliğinin sağlanmasını amaçlamaktadır. Türkiye'deki zeytin alanlarının önemli bir kısmı kıyı illerinde olup, bunların da azımsanmayacak bir bölümü sahil kesimlerinde denize komşudur. Hatta adalar üzerinde de zeytinlikler bulunmaktadır. Zeytinlik olmaları nedeniyle günümüze kadar bu alanlar, ilave başka bir koruma statüsüne sahip olmasalar bile korunmuş ve gerek karada gerekse denizde, kıyı alanındaki biyolojik çeşitliliğe yaşam alanları oluşturmuştur. Dava konusu mevzuat günümüze kadar süregelen bu korumayı ortadan kaldıracak, kıyı alanlarındaki ve adalardaki tüm zeytinlikleri ve onlar tarafından desteklenen

⁷ Ekosistemi Koruma ve Doğa Sevenler Derneği tüzüğü

⁸ Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği tüzüğü

⁹ Kirazlı Köyü Ekolojik Yaşam Derneği tüzüğü

¹⁰ Orhanlı Doğa Kültürü Derneği ve Orhanlı Köyü Kültür Doğa Gençlik ve Spor Kulübü Derneği tüzüğü

doğal yaşamı, hatta Akdeniz fokı, deniz çayırları ve benzeri nesli tehlike altındaki türler ile birlikte ticari balıkçılığı ve kıyılardaki turistik ekonomik faaliyetleri de risk altına sokacaktır. Dernek tüzüğü'nün 4/13. maddesine derneğin amaçları doğrultusunda adli ve idare mercilere başvuru yapmak, dernek çalışma yöntemi olarak tanımlamıştır.¹¹

Davacıardan **SS. Proje Evi Üretim, Eğitim, İşletme ve Çevre Koruma Kooperatifi**, sürdürülebilir kalkınma, çevrenin korunması, eko-tarım ve eko-turizm gibi konularında çalışmalar yaparak sivil toplumun ve üyelerinin ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerine katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur.¹²

Davacılar arasında yer alan **köy sulama ve tarımsal kalınma kooperatifleri** ise isimlerinden ve amaçlarından da anlaşılacağı üzere faaliyet gösterdiği köylerdeki tarımsal gelişmeyi ve üyelerinin tarımsal üretimlerini destekleme amacıyla kurulmuş kooperatiflerdir. Ege bölgesinde yer alan bu kooperatiflerin sahip oldukları üretim faaliyetlerinin ve üretim kapasitelerinin ağırlığını zeytinciliğin oluşturduğunu söylemek hatalı olmayacaktır. Tarımsal kooperatiflerin en önemli görevi çiftçilerin ekonomik haklarını koruması ve çiftçiye sağlanan ekonomik yararlar yanında, yöresel ve bölgesel kalkınmada önemli rol oynaması olup, bu anlamda davacı kooperatifler, üyesi olan çiftçilerin zeytinliklerinin maden faaliyetleriyle yok edilmeleri sebebiyle doğrudan zarar göreceklerdir.

Davacı **gerçek şahıslar**, tarım köyleri olan Kirazlı ve Orhanlı köylerinde yaşayan, zeytincilikle uğraşan köylülerdir.

Yukarıda tek tek dava konusu ile ilgileri izah edilen gerçek ve tüzel kişilerin her biri, kendi bölgelerinde özellikle maden, taş ocağı, fosil yakıtlı enerji santralleri, JES'ler, sulak alanların, tarım ve orman alanların yok edilmesi, hatalı imar uygulamaları vb. çevre ve doğa haklarını ihlal eden işlemlere karşı birçok kez dava açmıştır. Bu davalarda adı geçen gerçek ve tüzel kişilerin dava ehliyetine sahip oldukları ilk derece mahkemeleri ve yüksek mahkemeler tarafından defalarca kabul edilmiştir. Dolayısıyla dava konusu işlemle davacı asillerin ve davacı tüzel kişilerin görev, amaç ve çalışma alanları arasında, ciddi ve makul bir ilişki bulunmakta olup, bu davayı açmakta menfaatlerinin bulunduğu tartışmasızdır.

II- Davanın Esasına Dair Açıklamalar;

01.03.2022 tarih ve 31765 sayılı Resmi Gazete'de, davalı Bakanlık tarafından hazırlanan Maden Yönetmeliği'nde Değişik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tek maddeden ibaret olan bu yönetmelikle 21/9/2017 tarihli ve 30187 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Maden Yönetmeliğinin 115 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

"(4) Ülkenin elektrik ihtiyacını karşılamak üzere yürütülen madencilik faaliyetlerinin tapuda zeytinlik olarak kayıtlı olan alanlara denk gelmesi ve faaliyetlerin başka alanlarda

¹¹ Sualtı Araştırmaları Derneği tüzüğü

¹² SS. Proje Evi Üretim, Eğitim, İşletme ve Çevre Koruma Kooperatifi ana sözleşmesi

yürütülmesinin mümkün olmaması durumunda madencilik faaliyeti yürütecek kişinin faaliyetlerin bitiminde sahayı rehabilite ederek eski hale getireceğini taahhüt etmesi şartıyla Genel Müdürlük tarafından belirlenen çalışma takvimi içerisinde zeytin sahasının madencilik faaliyeti yürütülecek kısmının taşınmasına, sahada madencilik faaliyetleri yürütülmesine ve bu faaliyetlere ilişkin geçici tesisler inşa edilmesine kamu yararı dikkate alınarak Bakanlıkça izin verilebilir. Zeytin sahasının taşınmasının mümkün olmadığı durumlarda sahada madencilik faaliyetleri yürütülmesine ve bu faaliyetlere ilişkin geçici tesisler inşa edilmesine kamu yararı dikkate alınarak Bakanlıkça izin verilebilmesi için madencilik faaliyeti yürütecek kişinin madencilik faaliyetleri bitiminde sahayı rehabilite ederek eski hale getireceğini ve Tarım ve Orman Bakanlığınca uygun görülecek alanda dikim normlarına uygun, faaliyet yürütülecek saha ile eşdeğer büyüklükte zeytin bahçesi tesis edeceğini taahhüt etmesi zorunludur. Bu fıkra kapsamında zeytin sahasının taşınmasına ilişkin tüm masraflardan ve zeytin sahasının taşınmasından kaynaklanan tüm taleplerden madencilik faaliyeti yürütmesi yönünde lehine karar verilen kişi sorumludur. Bu fıkra kapsamında zeytin sahasının taşınmasına ilişkin usul ve esaslar Tarım ve Orman Bakanlığının uygun görüşü alınarak Bakanlıkça, zeytin bahçesi tesis edilmesine ilişkin usul ve esaslar Tarım ve Orman Bakanlığınca belirlenir.”

Bu düzenlemeden de açıkça anlaşılacağı üzere, zeytinlik sahalar madencilik faaliyetlerine açılmaktadır. Ne var ki bu düzenleme hem esas hem de usul açısından ciddi hukuka aykırılıklar içermektedir. Şöyle ki;

Dava Konusu Yönetmelik Normlar Hiyerarşisine Aykırıdır

1) Normlar Hiyerarşisine Aykırılık/İç Hukuk yönünden:

Anayasa m. 124' e göre ; “Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.”

Maddeden anlaşıldığı üzere yönetmeliklerin geçerliliği, üst normlara aykırılık içermemesi koşuluna bağlanmıştır.

İdare hukukuna hâkim genel ilkelerinden biri olan “**Kanunilik İlkesi**” uyarınca, “idare kanun hükümlerini, düzenleyici idari işlemler ile değiştiremez veya genişletemez”.

Dava konusu yönetmelik ise, üst norm ve özel kanun niteliğinde olan 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun hükümlerine, bu kanun amacına **açıkça aykırıdır.**

3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanununun 20. maddesinde; “**Zeytinlik sahaları içinde ve bu sahalara en az 3 kilometre mesafede zeytinyağı fabrikası hariç zeytinliklerin vegatatif ve generatif gelişmesine mani olacak kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran tesis yapılamaz ve işletilemez.**” hükmü yer almaktadır.

Bilindiği üzere kamu idarelerinin Türkiye’deki zeytinlik sahaları madencilik faaliyetlerine açma çabası yeni değildir. Bu kanunu, hukuka ve var oluş amacına aykırı

bir şekilde, zeytinlikler ve zeytin üreticileri aleyhinde delme çalışmaları adeta kamu idarelerinin mesleki önceliği haline dönmüştür.

Gerçekten de yakın geçmişimize baktığımızda, dava konusu yönetmelik değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarihten 3 gün sonra Tarım ve Orman Bakanı olarak görevlendirilen, Adana Milletvekili ziraat yüksek mühendisi Prof. Dr. Vahit KİRİŞÇİ ve bir grup milletvekilinin **06.05.2009** tarihinde Meclis Başkanlığı'na kanun teklifi sundukları ve bu teklifte Zeytincilik Kanunu'nun 20. maddesinin "...*Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nun izni alınmak kaydıyla, zeytin ağaçlarına zarar vermeyecek şekilde her türlü teknik önlem alınmış zeytinyağı fabrikaları, tarımsal sanayi işletmeleri, yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretim tesisleri ile diğer işletme ve tesisler yapılabilir ve işletilebilir*" şeklinde değiştirilmesinin teklif edildiği, hafızalardadır.

Sonuçsuz kalan bu tekliften üç yıl sonra, **03.04.2012** tarihinde, 03.04.1996 tarihli ve 22600 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Zeytinciliğin Islahı Yabanilerinin Aşılattırılmasına Dair Yönetmelik, yine bu davaya konu yönetmeliğe benzer gerekçelerle değiştirilmiş, "*Zeytinlik Saha*" tanımı getirilerek zeytinlik sayılan alanlar ciddi bir şekilde daraltılmış ve ayrıca zeytinlik sahaların; a) Jeotermal kaynaklı teknolojik sera yatırımları, b) Bakanlıklarca kamu yararı kararı alınmış plan ve yatırımlar, c) Yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretim tesisleri, ç) İlgili Bakanlıkça kamu yararı kararı alınmış madencilik faaliyetleri petrol ve doğal gaz arama ve işletme faaliyetleri, d) Savunmaya yönelik stratejik ihtiyaçlar için kullanımına izin verilmiş idi.

Tahmin edileceği üzere Türkiye'de çok ciddi bir şekilde tepki yaratan bu yönetmelik değişikliğinin iptali için yine çok sayıda dava açılmıştır.

"Zeytinlik Saha" tanımının ve aynı Yönetmeliğin 23. maddesinin iptali istemiyle açılan davada; **Danıştay Sekizinci Dairesinin 19.02.2015 günlü, E:2012/4992, K:2015/996 sayılı kararıyla:** "...*Zeytinciliğin Islahı, Yabanilerinin Aşılattırılmasına Dair Yönetmeliğin dava konusu edilen 4. maddesindeki "zeytinlik saha" tanımı ile, bir alanın zeytinlik saha olarak belirlenebilmesi için asgari 25 dekarlık bir büyüklüğe sahip olma şartı getirilmiştir. Oysa, Yönetmeliğe temel olan 3573 sayılı Kanun'da, zeytinlik saha tanımı açık olarak yapılmamakla birlikte, bir alanın zeytinlik saha olarak belirlenebilmesi için asgari bir büyüklük koşulu bulunmamaktadır. Her ne kadar 3573 sayılı Kanun'un 3. maddesinde, "...tespit edilen alanlar yerel koşullar dikkate alınmak suretiyle Bakanlık tarafından belirlenecek esaslara göre en az 25 dönümlük parseller halinde parsellenir "* ifadesi yer almakta ise de, bu ifade, zeytin yetiştirmeye elverişli olduğu tespit edilmiş alanlardan ilgililere tahsis edilecek parsellere ilişkin olarak getirilmiş olup, zeytinlik alanlar hakkında asgari büyüklük şartı getiren bir hüküm içermemektedir. Bu durumda; Kanun'un zeytinlik alanları korumaya, iyileştirmeye ve yeni zeytinlik alanlar kurmaya yönelik hükümleri gereği zeytinlik alanların daraltılması, küçültülmesi mümkün olmadığından ve Kanun'da bir alanın zeytinlik saha olarak saptanabilmesi için asgari bir büyüklük şartı getirilmediğinden, **Kanunun lafzına ve ruhuna aykırı olarak, Kanun metninde olmayan bir sınırlama getirdiği görülen**

Zeytinciliğin Islahı, Yabanilerinin Aşlattırılmasına Dair Yönetmeliğin dava konusu edilen 4. maddesindeki "zeytinlik saha" tanımında hukuka uyarlık bulunmamaktadır.

Yönetmeliğin dava konusu edilen 23. maddesi hükmüne bakıldığında; maddenin 1. fıkrasının ilk iki cümlesinde yer verilen düzenlemelerin Yönetmeliğin dayanağı Kanun'un yukarıda bahsedilen 20. maddesinde de yer aldığı görülmekte olup dolayısıyla maddenin bu kısmı itibarıyla hukuka aykırılık bulunmamaktadır. Diğer taraftan maddenin kalan kısmında getirilen düzenleme ile, alternatif alan bulunmaması ve Çevresel Etki Değerlendirme Raporu (ÇED)'na uygun olması koşuluyla, zeytinlik sahalarda, jeotermal kaynaklı teknolojik sera yatırımlarının yürütülebilmesi, enerji üretim tesislerin kurulabilmesi, madencilik, petrol ve doğal gaz arama ve işletme faaliyetlerinin yapılabilmesi mümkün hale gelmekte; ayrıca, çerçevesi ve sınırları belirtilmeksizin, Bakanlıklarca kamu yararı kararı alınmış plan ve yatırımlar ile savunmaya yönelik stratejik ihtiyaçların gerçekleştirilmesi imkanı getirilmektedir. Yönetmeliğe temel olan 3573 sayılı Kanun'un yukarıda alıntısı yapılan 20. maddesine bakıldığında, zeytinlik sahaları içinde ve bu sahalara en az 3 kilometre mesafede zeytinyağı fabrikası hariç zeytinliklerin gelişmesine mani olacak kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran tesisin yapılamayacağı ve işletilemeyeceği, bu alanlarda yapılacak zeytinyağı fabrikaları ile küçük ölçekli tarımsal sanayi işletmelerinin kurulmasının ise Bakanlığın iznine tabi olduğu görülmektedir.

Bir başka ifadeyle, 3573 sayılı Kanun'un geneline yaygın koruyucu hükümler de dikkate alındığında, zeytinlik sahalarda ve bu sahalara üç kilometre mesafede zeytinyağı fabrikası ve küçük ölçekli tarımsal sanayi işletmeleri dışında kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran bir tesisin yapılması mümkün değildir. Kaldı ki, 3573 sayılı Kanun'da Yönetmeliğin 23. maddesinde sayılan tesislere belli şartlar altında dahi izin verilebileceği yönünde hiçbir hükme yer verilmemiştir. Bununla birlikte, zeytinlik alanların daraltılamayacağı yönündeki hükme istisna olarak gösterilen belediye sınırları içinde bulunan zeytinlik sahalarının imar hudutları kapsamı içine alınması hâlinde altyapı ve sosyal tesisler dahil toplam yapılaşmanın zeytinlik alanının % 10'unu geçemeyeceği hükmü de dikkate alındığında; elektrik üretim tesisi, petrol ve doğal gaz arama işletmeleri gibi büyük ölçekli tesislerin anılan yapılaşma oranını ne şekilde sağlayacağı da açıklanabilir olmaktan uzaktır. Sonuç olarak, Yönetmeliğin 23. maddesinin yukarıda belirtilen kısmı, Yönetmeliğin temel aldığı Kanun hükümlerini aşan ve Kanun'un gözettiği koruma amacına aykırı hükümler içermektedir..." gerekçeleriyle; 4. maddede yer alan "Zeytinlik Saha" tanımının ve 23. maddenin diğer kısımlarının iptaline karar vermiştir.¹³

Zeytinlik alanlarda yürütülecek faaliyetlere ilişkin olarak öncelikle dikkate alınması gereken özel düzenlemenin 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerin Aşlattırılması Hakkında Kanun hükümleri olduğuna kuşku bulunmamaktadır. Anılan Kanununun 20. maddesinin, gerekli tedbirler alınmış olsa bile, zeytinlik

¹³ Danıştay 8.D., E:2012/4992, K:2015/996; T.19.02.2015,

sahalarında ve bu sahalarla 3 kilometre mesafede zeytinyağı fabrikaları ile küçük ölçekli tarımsal sanayi işletmeleri hariç kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran ya da sayılan olumsuz sonuçlara yol açma ihtimali bulunan tesislerin yapılmasını ve işletilmesini önlemeyi amaçladığı açıktır.

Diğer taraftan; Danıştay Sekizinci Dairesinin 19.02.2015 günlü, E:2012/4992, K:2015/996 sayılı kararı karşısında, **artık kamu yararı kararı alınarak dahi** kimyevi atık, toz ve duman çıkaran tesislerin zeytinlik sahalarla 3 kilometre mesafe içerisinde yapılması mümkün değildir.¹⁴

Bu iptal kararından kısa bir süre sonra, 2017 yılında yine davalı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından TBMM'ye yine aynı konuda bir değişiklik tasarısı sunulmuştur. "*Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı*" isimli bu tasarı da zeytinlik alanları en az 15 ağaç ile sınırlamak, zeytinlik alanlarda maden ve sanayi yatırımlarına izin vermek ve bu konudaki yetkiyi valiliklere devretmek gibi yine zeytinin ve zeytin üreticilerinin aleyhinde hükümler içermekteydi. Tasarı kamuoyunda çok ciddi bir şekilde tepki görmüş ve komisyona geri çekilmek zorunda kalmıştır. Yasama yılı içinde yasalasamayan bu tasarı, hükümsüz hale gelmiştir.

Yukarıdaki örneklerden de görüleceği üzere, ülkemizin zeytinliklerinin madencilik faaliyetlerine açılması için çok ciddi bir uğraş verilmektedir. Kamu idarelerinin bu hukuk ve etik dışı uğraşın sahiplenicileri olmaları, her defasında Yüksek Mahkeme kararları ile durdurulmalarına rağmen, kendilerini mahkeme kararları ile yani aslında hukuk devleti ile bağlı görmeyen bir idarenin varlığı, yurttaşlar olarak bu ülkedeki geleceğimiz ve doğanın hakları açısından son derece kaygı vericidir.

Jürgen Habermas, hukuk devleti ile demokrasi arasındaki ilişkinin rastlantısal değil, zorunlu olduğunu söylemektedir.¹⁵ Bu yaklaşıma göre, demokrasi olmadan hukuk devletinin gerçekleşmesi de imkân dâhilinde değildir.

Thomas Hobbes ise birey ve muktedir arasındaki egemenlik devri üzerinden kurguladığı devlet kuramını açıkladığı aldığı "*Leviathan*" isimli ünlü eserinde, devleti sözleşme ile oluşturulan yapay bir insan gibi görürken, egemenliği ona canlılık kazandıran yapay bir ruha benzetmekte, kamu görevlilerini (yargıçlar ve diğer yargı/yürütme görevlileri) ise ona hareket kazandıran yapay eklemler olarak betimlemektedir.

"*Toplumsal Sözleşme*" kuramcıları arasında yer alan Hobbes, insanın barış, huzur ve gönenç içinde yaşama arzusuyla hareket ederek, bu amacına ulaşmak adına egemenle sözleşme imzaladığını ve bir kısım haklarını egemene devrettiğini belirtmektedir. Bu egemenliği yurttaş adına kullanan ise, devlettir.¹⁶

¹⁴ Danıştay 14.D., E: 2015/11311, K: 2016/411, T.28.01.2016

¹⁵ Habermas, Jürgen (1996) *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*, (Translator: Rehg, William), Second Printing, The MIT Press, s. 449.

¹⁶ Hobbes, Thomas (2017), *Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti* (Çev.

İşte o devlet, yurttaş adına devraldığı egemenlik yetkisini, kamu görevlileri vasıtasıyla kullanırken, çağdaş demokrasi ve hukuk devleti ilkeleri ile sınırlandırılmıştır. Bu ilkelere bağlı kalarak hareket etmek zorundadır. Aksi takdirde devletin dönüşeceği şey, *Leviathan*'dir¹⁷

Neticede, dava konusu yönetmelikte ve önceki değişiklik çabalarında da görüldüğü üzere, halkı çevresel konularda karar alma süreçlerine dahil etmeyen, halktan bilgi saklayan ve ülkenin tarımsal geleceği için son derece yıkıcı sonuçlara yol açacağı konusunda akıl ve vicdan sahibi olan kimsenin inkar edemeyeceği bir yasal değişikliği geçirmek için, neredeyse 15 yıldan bu yana aktif olarak çaba harcayan bir kamu idaresinin var olduğu düzeni ne demokrasiyle ne de hukuk devleti ile bağdaştırmak mümkün değildir.

2) **Normlar Hiyerarşisine Aykırılık/Uluslararası Anlaşmalar Yönünden:**

Anayasa 90. Maddesi, “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır*” hükmü yer almaktadır.

Dava konusu yönetmelik, Anayasa 90.maddesinin yollamasıyla, usulüne uygun bir şekilde yürürlüğe girmiş ve bir üst norm hüviyetine kavuşmuş olan uluslararası anlaşmalara da aykırıdır.

Türkiye, *BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi*'ni, *Kyoto Protokolü*'nü ve *Paris İklim Anlaşması*'ni kabul eden bir ülke olarak, hem sözleşmelerin hem de protokolün iklim değişikliğinin etkilerine, uyum sağlamakla ilgili yükümlülüklerine ve iklim değişikliği açısından azaltıma ilişkin taraf ülkelere yüklenen sorumlulukları kabul etmiş bulunmaktadır. **Bu sorumluluk, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve yatak alanlarının genişletilmesi anlamına gelmektedir.**

Ülkemizdeki zeytinlikler, insan eliyle oluşturulmuş tarımsal arazi yapıları şeklinde var olduğu gibi, onbinlerce yıldan bu yana doğal ortamlarında kendiliğinden yetişen, gelişen ve literatürde “*zeytin ormanı*” olarak adlandırılan habitatlar şeklinde de var olmaktadır. Anadolu'da *delice* ya da *yabani zeytin* olarak anılan ve bilimsel adı *Olea europea oleaster* olan tür, bugün **dünyadaki zeytin türlerinin atasıdır**. Delice zeytin, milattan önce on bin yıl öncesine kadar Türkiye'nin dahil olduğu Doğu Akdeniz'de keçiboynuzu, meşe, yabani fıstık ağaçlarıyla birlikte doğal maki bitki örtüsünü oluşturuyordu. Bugün Ege'nin birçok yerinde bu bitki örtüsünün bulunduğu alanlara

Semih Lim), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 15.Baskı.

¹⁷ *Leviathan*, Tevrat ve İncil'de geçen ve kötülüğü temsil eden bir deniz canavarının adıdır. Sonrasında farklı öykü, roman ve felsefe kitaplarında farklı kılığa ve farklı adlara girmiştir. Thomas Hobbes (*Leviathan: Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti.*) isimli kitabında Leviathan'ı mutlak güç ve yetkilere sahip egemen bir devleti tanımlamak için kullanmıştır.

halen rastlanmak mümkün. Meyve taneleri çok küçük olan delice zeytin, daha fazla etli meyve ve dolayısıyla daha fazla yağ elde edebilmek için ıslah edilmiştir. Böylece ismi de *Olea europea sativa* yani ehil (kültür) zeytini olarak değişmiştir.

Neticede zeytinlikler, ister insan eliyle yetiştirilsin ister doğal yaşam ortamında kendiliğinden yetişsin, birer yutak alanıdır.

Şekil 1. Seferihisar Orhanlı Vadisi Kadim Üretim Havzası, zeytin ormanları

İklim değişikliği ile mücadelede “Yutak Alan” kavramı

İklim dengelerini sağlayan önemli eksenlerden bir tanesi, fosil yakıtlar olan kömür, petrol ve doğalgazın yakılması ile ortaya çıkan karbondioksiti tutan **okyanuslar** ve **karasal yutak alanlarıdır**. Karbon yutakları, karbondioksiti atmosferden yutarak depolayan doğal veya insan yapımı sistemler olarak tanımlanmaktadır.

Yutak alanlar altı gruba ayrılmıştır¹⁸:

¹⁸ “Yutak” kavramı ilk olarak Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nin 1.8. maddesine göre, “bir sera gazını, bir aerosolü veya bir sera gazının oluşumunda rolü bulunan bir öncü maddeyi atmosferden uzaklaştıran herhangi bir işlem, faaliyet veya mekanizma” anlamında tanımlanmıştır (UNFCCC, 1992). Yutak Alanları kavramı ilk olarak LULUCF

- orman alanları
- çayır ve mera alanları
- tarım alanları
- sulak alanlar
- yerleşim alanları
- diğer alanlar (*toprak, turbalıklar, permafrost (sürekli donmuş) toprak tabakaları, deniz suyu ve derin okyanustaki karbonat çökeltileri*)

Türkiye'nin taraf olduğu bazı uluslararası BM sözleşmelerinin hükümleri de dolaylı olarak iklim değişikliğine uyumu ilgilendirmektedir Bunlar; **Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarının Korunması Bern Sözleşmesi, Akdeniz'in ve Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi**'dir.

Söz konusu Sözleşmeler ve ek protokoller ile yükümlülük altına giren devletler, bu yükümlülükleri ülkelerine entegre etmek için çeşitli kalkınma ve eylem planları benimsemektedirler.

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) ve Yutak Alanlar:

BMİDÇS 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 196 ülkenin yanı sıra Avrupa Birliği (AB) de taraftır. Türkiye, sözleşmeye 24 Mayıs 2004 tarihinde taraf olmuştur.

Sözleşme'nin nihai amacı, atmosferdeki sera gazı birikimlerini iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde tutmayı başarmak olarak tanımlanmıştır. Bu sözleşmenin ruhunda sera gazı yutakları ve haznelerinin kara ve deniz ekosistemlerindeki rolünün ve öneminin farkında olmak yer almaktadır.

Sözleşme, taraf ülkeleri sera gazı emisyonlarını azaltmaya, araştırma ve teknoloji üzerinde işbirliği yapmaya ve sera gazı yutaklarını (örneğin: ormanlar, okyanuslar, göller) korumaya yönelik düzenlemeler içermektedir.

Sözleşmenin **Yükümlülükler** başlığı altında tüm taraflara sera gazı azaltımı ve buna uygun politikalar izlenmesi ve karbon yutaklarını iyileştirmeye yönelik politikalar geliştirmeleri şeklinde konusunda yükümlülük getirmektedir:

1/b: Tarafların tüm sera gazlarının insan kaynaklı emisyonları ve yutaklar tarafından uzaklaştırılanlarını ele alarak iklim değişikliğini azaltacak önlemleri içeren ulusal ve bölgesel programlar ve iklim değişikliğine uygun önlemleri düzenli olarak yayınlama yükümlülüğü,

1/d: Biyolojik kütle, ormanları ve okyanusları ve diğer kara, kıyı, deniz ekosistemlerini de içerecek şekilde, Montreal Protokolü ile denetlenmeyen tüm sera gazı yutak ve haznelerinin korunması yükümlülüğü

Kılavuzunda altı gruba ayrılmıştır. Bunlar; orman alanları, çayır ve mera alanları, tarım alanları, sulak alanlar, yerleşim alanları ve diğer alanlar olarak ifade edilmektedir (IPCC, 2003).

Türkiye, iklim değişikliği ile mücadele bağlamındaki stratejilerini, politikalarını plan ve programlarını, verileri ve güncel durumunu Ulusal Bildirimler, Ulusal Sera Gazı Yıllık Envanteri Raporları ve İki Yıllık Raporlar vasıtası ile BMİDÇS Sekretaryası'na iletmekle yükümlüdür. Bu kapsamda Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı da özellikle 2011 yılından sonra iklim değişikliğini de özellikle gündemlerine alarak ve hissedilen etkilerini azaltmak ve değişikliklere uyum sağlamak adına eylem planları ve strateji belgeleri hazırlamışlardır.

- **Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2011-2023** yılları arasında hazırladığı eylem planının tarıma, ormanlık alanlara ve orman, mera, tarım ve yerleşim gibi arazi kullanımları ve değişimlerinin iklim değişikliğini olumsuz yönde etkilemesini sınırlandırmaya yönelik amaç ve hedefler belirleyerek, bu sektörlerin yutak kapasitelerini arttırmak, toprakta ve orman alanlarında tutulan karbon miktarını belirlemek, arttırmak ve Türkiye'nin arazi kullanım tiplerine göre gereken yerler için yutak faktörlerinin geliştirilmesine ve gereken kapasite faktörlerinin geliştirilmesinin sağlanmasına, ulusal mevzuatın ise sera gazı emisyonları ve yutak ilişkisi bağlamında gözden geçirilmesi, izleme, denetim ve yaptırım konularında etkin bir sistem oluşturulmasına yönelik bir dizi amaç ve hedefler oluşturmuştur.¹⁹

Yine Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na ait **2011-2023** tarihli **Uyum Stratejisi ve Eylem Planı**'nda Türkiye'deki ekolojik koşulların "orman" sayılan alanların genişliği ve mevcut ormancılık düzeni ile Türkiye'deki orman ekosistemlerinde iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı direnebilmesi ve karbon yutak alanı işlevini daha iyi yerine getirilebilmesi yönünden yaşamsal önem taşıdığını kabul etmiş ve bu kaynakların bilinçli şekilde yönetilmesi gerektiğini de kabul etmiştir. Yine aynı belge altında Ekosistem Hizmetlerine ilişkin; Emisyonların azaltılması; özellikle orman ve turbalıklar gibi karbon emilimini sağlayan ekosistemlerin bulunduğu korunan alanların sürdürülmesi ve yeni alanların ilanı, iklim değişikliğine uyum; ekosistem hizmetleri, tür ve ekosistemlerin dağılımlarının korunan alanlar içinde muhafazası, Mevcut korunan alan ağı sayesinde ekosistem ve türlerin iklim değişikliğine direnç kazanması gibi faktörler ile hali hazırda korunan alanların ve hassas ekosistemlerin önemlerinin üzerinde ayrıca durulmuştur²⁰

Aynı Bakanlığın **2016** yılında yayınladığı "Türkiye İklim Değişikliği 6. Ulusal Bildirimi" başlıklı belgesinde çok önemli şöyle bir tespit de yer almaktadır; "Türkiye'de ormanların korunması ve genişletilmesi Anayasa ve Orman Kanununda yer almasına rağmen, Maden, Turizm, Yenilenebilir Enerji Kanunu gibi kanunlarla orman alanlarının ormancılık dışındaki kullanımlara tahsisleri de yapılabilmektedir. Bu uygulamalar tahsis yapılan alanlardaki ormanların kısmen ya da tamamen yok edilmesine ve karbon yutak alanlarının daralmasına neden olmaktadır"²¹

Görüleceği üzere, madencilik faaliyetleri başta olmak üzere farklı sektörlerde iklim değişikliği ile mücadeleye aykırı uygulamaların karbon yutak alanlarına zarar verdiği gerçeği bizzat devlet kurumları tarafından da kabul edilmektedir.

Yine aynı Bakanlığın **2018-2022** yıllarına ait Stratejik Planında kendisine belirlediği amaçlardan birisi olarak "çevreyi ve tabiatı korumak, kirlilik oluşumunu önlemek, iklim

¹⁹ https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/file/eylem%20planlari/Iklim%20Degisikligi%20Eylem%20Plani_TR.pdf

²⁰ https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/uyum_stratejisi_eylem_plani_TR.pdf

²¹ https://webdosya.csb.gov.tr/db/destek/editordosya/Turkiye_Iklim_Degisikligi_Altinci_Ulusal_Bildirimi.pdf

değişikliği ile mücadele etmek amacıyla yönelik sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum ile ilgili ulusal ölçekte plan, proje ve mevzuat çalışmalarına devam etmek” olarak belirlemiştir.²²

Aynı Bakanlığın **2019-2023** yılına ait Stratejik Planında ise Sektör Operasyonel Programında Çevre Altyapı ve Teknik Destek Projelerine yönelik durum tespit raporunda, yine sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum ile ilgili ulusal ölçekte plan, proje ve mevzuat çalışmaları devam etmekte olduklarını belirterek sera gazı emisyon azaltılmasına verdikleri önemi belirtmektedirler.²³

- **Tarım ve Orman Bakanlığı** ise 2019-2023 yıllarına ilişkin 2022’de güncellenmiş olan Stratejik Planı’nda ise iklim değişikliğine ilişkin tedbirler almak, iklim değişikliğine neden olan sera gazı emisyonlarının kontrolünü sağlamak, ozon tabakasını incelten maddelerin kontrolünü ve azaltılmasını sağlamak, bunlara yönelik düzenli izleme ve raporlamanın yapılmasını, yeni karbon yatakları oluşturarak ve var olanları koruyup iyileştirerek tutulan karbon miktarını arttırmak, sulak alanlar, meralar, orman alanları gibi karbon yutaklarının tuttuğu karbon miktarındaki artışın takip edilmesi gibi amaç ve hedefler belirlemiştir. Bunlarla birlikte tarımsal faaliyetler kaynaklı sera gazı emisyonları izlenecek ver toprakta organik karbon maddesinin tutumu ve artırımına yönelik uygulamalar gerçekleştirileceğine karar vermiştir.²⁴

Fotoğraf – 5 : Kartal Dağının Zirvesinden Menderes ovasının görünüşü ve Yerleşim alanları

Şekil 2. Tire Kartal dağı ve eteklerinde zeytinlikler

²² (<https://webdosya.csb.gov.tr/db/strateji/icerikler/stratej-k-plan-20180131154303.pdf>)

²³ https://webdosya.csb.gov.tr/db/strateji/icerikler/csb_2019-2023-stratej-kplan-11-20191108155418.pdf

²⁴ <https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/stratejikplan.pdf>

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) 6. Değerlendirme Raporu:

Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (Intergovernmental Panel on Climate Change, kısaca IPCC), Birleşmiş Milletlerin iki örgütü Dünya Meteoroloji Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından 1988 yılında insan faaliyetlerinin neden olduğu iklim değişikliğinin risklerini değerlendirmek üzere kurulmuştur. Türkiye de bu panelin üyesidir.

Panelin başlıca faaliyetlerinden biri Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çevre Sözleşmesi'nin (BMİDÇS) uygulanmasına ilişkin konularda özel raporlar yayımlamaktır.

Bu Raporlardan altıncısı, "**İklim Değişikliği 2022: Etkiler, Uyum ve Kırılabilirlik**" başlığı ile 27 Şubat 2022 tarihinde yayınlandı. Bu rapor, 2014'teki 5. Değerlendirme Raporu'ndan bu yana iklim değişikliği etkilerine ve buna uyuma ilişkin stratejiler adına en kapsamlı IPCC raporu olma özelliğini taşıyor.²⁵

Raporda, **gıda üretim sistemlerinin ciddi baskı altında olduğu vurgulanarak**, insan faaliyetleri sonucunda dünya topraklarının hâlihazırda %75'inin değişmiş durumda olduğunu ve günümüzde dünyanın toplam kara alanının %25'inin toprak niteliğini yitirdiği tespitinde bulunmaktadır. Rapora göre, her yıl 24 milyar ton dolayında verimli toprak kaybedilmekte olup, bu eğilimin sürmesi halinde 2050 yılına gelindiğinde dünyanın kara alanlarının %95'i toprak niteliğini kaybetmiş hale gelecektir.

Raporda, iklim değişikliğinin ve toprağın niteliğini yitirmesinin bir sonucu olarak bir milyon hayvan ve bitki türünün şu anda yok olma tehdidiyle karşı karşıya olduğu özellikle vurgulanmaktadır.

Rapor, gıda ve temiz su gibi hayati önem taşıyan hizmetler sağlayan, sağlıklı ekosistemlerin iklim değişikliğine karşı daha dirençli olduğunu vurgularken, bozulmuş ekosistemleri restore ederek ve Dünya'nın kara, tatlı su ve okyanus habitatlarının %30 ila 50'sini etkili ve adil bir şekilde koruyarak, doğanın karbonu emme ve depolama kapasitesinden yararlanılabileceği ve sürdürülebilir kalkınmaya doğru ilerlenebileceği ifade edilmektedir.

Paris İklim Anlaşması ve Yutak Alanlar:

Bilindiği üzere Türkiye, iklim değişikliği ile mücadele amacıyla ülkelerin ortak hareket etmelerini hedefleyen Paris İklim Anlaşması'nı 7 Ekim 2021 tarihinde onaylamış ve böylece bu Anlaşma bir iç hukuk metni haline gelmiştir.²⁶

Anlaşmada yutak alanları ilgilendiren maddeler şöyledir:

Madde 4:

Sözleşmeye taraf olan devletler sera gazı emisyonlarında küresel düzeyde en iyi seviyeye ulaşmayı ve bu seviyeye ulaşılmasının ardından yutaklar tarafından tutulan sera gazı

²⁵ <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/>

²⁶ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211007-7.pdf>

emisyolları arasında dengeye erişmek için mevcut en iyi bilimsel olanaklardan faydalanarak hızlı bir şekilde azaltım çalışmalarını gerçekleştirmeyi taahhüt etmektedir.

Madde 5:

Taraflar, uygun olan şekilde ormanlar da dâhil olmak üzere sera gazı yutak ve rezervlerini korumak ve güçlendirmek için eyleme geçmekte yükümlüdür.

Md.5/2'ye göre, ormansızlaşma ve ormanların bozulmasından kaynaklanan emisyonların azaltılmasına, korumanın rolüne, ormanların sürdürülebilir yönetimi ile beraber; ormanların bütüncül ve sürdürülebilir yönetimi için ortak azaltım ve uyum yaklaşımlar için mevcut çerçeveyi uygulamaya ve desteklemeye yönelik adımlar atmalıdır.

Madde 13/7 a bendi:

Buna göre, taraflar Paris Anlaşması Taraflar toplantısı niteliğindeki Taraflar Konferansınca emisyon kaynakları ile yutakları tarafından tutulan sera gazı emisyonlarına ilişkin ulusal envanter raporu sunmakla yükümlüdür.

Aynı maddenin b bendinde ise, 4. Madde kapsamında açıklanan ulusal katkının uygulamasında kaydedilen ilerlemeye ilişkin tarafların bilgi verme yükümlülüğü söz konusudur.

Görüleceği üzere Paris İklim Anlaşması, iklim nötr hedefe ulaşmak için yutak alanların önceki seviyelerine dönmesini ifade etmektedir. Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı onaylaması, aslında küresel iklim değişikliğini 1,5 derecede tutmak için hükümetlerin anlaştığı niyet doğrultusunda hareket edeceğini beyan etmiş olmak anlamına gelmektedir.

Türkiye'nin yutak alanların korunması ve geliştirilmesi yükümlülüğü varken zeytinlerin sökülüp sera gazı emisyonlarını arttıracak olan madencilige alan açılıyor olması bu yükümlülüklere aykırıdır.

Yutak alan olarak kilit konumda bulunan bu ormanlık ve ağaçlık alanların, davanın konusu önemli yutak alanlardan olan zeytin sahalarının madencilik faaliyeti gibi karbon ve sera gazı salımı yüksek bir faaliyet için ortadan kaldırılabileceğine ilişkin bir yönetmelik düzenlemesi hem Türkiye'nin yasal mevzuatına, hem kalkınma planlarına hem de taraf olduğu Uluslararası Sözleşmelere aykırılık teşkil etmektedir.

BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı Uluslararası Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin Anlaşması

Dava konusu yönetmelik, 01/12/2009 tarihli ve 5929 sayılı Kanun'la katılmamız uygun bulunan ve 20.02.2010 tarih ve 27499 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Uluslararası Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin Anlaşması"²⁷na aykırıdır.

Sözleşme'nin akdedilme amacını, sözleşmenin ruhunu ifade eden "Başlangıç" kısmında, taraf devletlerin;

²⁷ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/02/20100220-1.htm>

“ Zeytin yetiştiriciliğinin, zeytin ürünlerinin tüketimini sürdürmek ve genişletmek ile böylesi ürünler için dünya ekonomisini geliştirmek için alınan önlemlere bağımlı olan milyonlarca ailenin mevcudiyeti ve yaşam standardını belirlediği vurgulanarak, Zeytin ağacının, çok yıllı doğası sayesinde toprakların sürekli bakımı ve muhafaza edilmesi için vazgeçilmez, diğer ürünlere uygun olmayacak arazilerin gelişiminde bir araç ve entansif olmayan tarımsal koşullar kapsamında bile, yetiştiricilikteki herhangi bir iyileşmeye olumlu yanıt veren bir bitki olduğunu akılda tutarak,

Bu bağlamda zeytin üretiminin birçok ülkenin ekonomisine yönelik büyük önemini vurgulayarak,

Zeytinciliğin yerleşmiş olduğu bölgelerde zeytinyağı ve sofralık zeytinin elzem temel emtialar olduğu ve bunların Akdeniz diyetinin ve son zamanlarda diğer diyetlerin temel öğelerinden olduğunun bilincinde olarak,”

bu sözleşmeyi akdettikleri vurgulanmaktadır.

Sözleşme'nin taraf devletlerin genel yükümlülüklerini düzenleyen 32.maddesi ise, **“Üyeler bu Anlaşma kapsamındaki yükümlülükleri veya madde 1'de ortaya konulan genel amaçlarla çelişen herhangi bir önlemi kabul etmemeyi taahhüt etmektedir”** hükmünü içermektedir.

32. maddenin atf yaptığı, Sözleşme'nin genel amaçlarını düzenleyen 1.maddesi, taraf devletlerin işbu sözleşmedeki genel amaçları arasında şunları saymaktadır:

- *Dünya zeytin yetiştiriciliğinin entegre ve sürdürülebilir gelişimi için uluslararası işbirliğini güçlendirmek;*
- Ürün kalitesini iyileştirmek ve buna dikkati çekmek için gösterilen çabalar ve atılan adımları iletirmek;*
- *Bilhassa çevrenin korunması ve muhafaza edilmesi maksadıyla zeytincilik ve çevre arasındaki etkileşimi iyileştirmek için gösterilen çabalar ve atılan adımları iletirmek;*
- *Zeytin ağacından elde edilen ürünlerden entegre biçimde faydalanılmasını tetkik etmek ve bunu güçlendirmek;*
- *Zeytin ağaçlarının genetik kaynaklarının muhafaza edilmesi için faaliyetler yürütmek;*

Sözleşme'nin **çevresel ve ekolojik hususlarla taraf devletlere düşen yükümlülüğünü** düzenleyen 34. Maddesi ise,

“ Üyeler zeytin ve zeytinyağı üretiminin tüm aşamalarında çevresel ve ekolojik hususlara gereken önemi verecek ve Üyeler Konseyi tarafından bu alanda karşılaşılan herhangi bir problemin iyileştirilmesi veya çözülmesi için gerekli addedilen faaliyetleri yürütmeyi üstlenecektir” hükmünü getirmiştir.

Görüleceği üzere, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bahse konu “ **BM Uluslararası Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin Anlaşması**”’nı imzalar ve kabul edip, yürürlüğe koyarken, ülkemizde yaklaşık 10 milyon kişinin doğrudan ve dolaylı geçim kaynağını oluşturan zeytinlik alanların korunmasından, zeytin üreticiliğinin güçlendirilip geliştirilmesine kadar birçok konuda taahhüt altına girmektedir.

Bu taahhütlerin yer aldığı uluslararası sözleşmeler, normlar hiyerarşisinde iptale konu yönetmeliğin üstündedir. İptale konu yönetmelikte, bir yandan zeytinlik alanların kapsamını daraltıp, diğer yandan da zeytinlik alanları, zeytincilik faaliyetleri dışındaki maden, enerji ve benzeri sektörlerin faaliyetlerine açan hükümler, üst norm niteliğinde olan uluslararası sözleşme hükümleri ile de çatışmaktadır. Yönetmeliğin bu gerekçe ile de iptali gerekmektedir.

Bir İnsan Hakkı Olarak Güvenli, Temiz, Sağlıklı ve Sürdürülebilir Çevre Hakkı

Türkiye’nin de üyesi olduğu Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi, 08 Ekim 2021 tarihli 48. oturumunda aldığı 13 sayılı İlke Kararı ile (48/13), **güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir çevre hakkını bir insan hakkı olarak kabul etmiştir.**²⁸

Mevcut ve gelecek tüm nesiller adına sürdürülebilir bir kalkınmadan bahsedilebilmek için; devletlerin sosyal, ekonomik ve çevresel olarak üç boyutlu bir bakış açısına sahip olmaları şarttır. Bu bakış açısı, tüm ekosistemleri de kapsayacak şekilde doğanın korunması ile insan hakları arasında ortak yaşam ilişkisi kurmayı gerektirir. Doğanın haklarını korumadan insanlar için yeterli yaşam standardına sahip olma, yeterli gıdaya, barınmaya, güvenli içme suyuna ve sanitasyona sahip olma, sosyal ve kültürel hayata katılma haklarını sağlamak mümkün değildir.

İnsan eliyle yaratılan iklim değişikliğinin, hava, toprak ve su kirliliğinin, atıkların ve kimyasalların yönetimindeki yetersizlik ile bunun sonucunda oluşan biyoçeşitlilik kaybı ve ekosistem hizmetlerindeki düşüşün, güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevreden yararlanmayı olumsuz etkilediğini ve çevresel zararın, doğrudan ya da dolaylı olarak bütün insan haklarından etkin şekilde yararlanılmasını da önlediğini tartışmasıdır.

Bu sebeple, Türkiye’deki zeytinliklerin madencilik faaliyetlerine açılması, yukarıda izah edildiği üzere, bir insan hakkı olarak güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir çevre hakkını da açıkça ihlal etmektedir.

Dava Konusu Yönetmelikte Kamu Yararı Bulunmamaktadır

Kamu hizmetinin kaynağı toplumsal gereksinimlerdir. Bu gereksinimlerin, kamu hizmeti olarak tanımlanıp, düzenlenmesi ve işlerlik kazanması ise yasa koyucunun ve idarelerin görevidir.

²⁸ <https://altiparmakhukuk.org/blog/bm-ilke-karari-cevrisi-bir-insan-hakki-olarak-guvenli-temiz-saglikli-ve-su-47>

Şu ana kadar yapmış olduğumuz açıklamalar, dava konusu yönetmeliğin gerçek anlamda kamunun menfaatleri için değil, madencilik sektörünün menfaatleri için çıkarıldığını göstermektedir. Anılan yönetmelikte, madencilik sektörünün ticarî çıkarları, yurttaşların sağlıklı bir çevrede yaşama, yaşanılan doğanın ekolojik ve kültürel varlığını koruma, geliştirme ve sürdürme haklarından üstün tutulmuştur. Oysa bir ticari işletmenin çıkarı ile kamunun çıkarı bir ve aynı değildir.

Zeytincilik sektöründen örnek vermek gerekir ise; Türkiye’de 320 bin aile geçimini zeytincilikten sağlamaktadır. Dünya genelinde yaklaşık 10 milyon hektar alanda bulunan 900 milyon zeytin ağacından % 98’i Akdeniz çanağında bulunmaktadır. Türkiye’deki zeytinlikler, dünyadaki zeytinlik alanlarının %8,3’ünü oluşturmaktadır. 2018-2019 yılı ölçümlerine göre, küresel bazda **zeytin** üretiminin %15,2’si, Türkiye tarafından karşılanmaktadır (420 bin ton). Küresel bazda **zeytinyağı** üretiminin %15,8’i ise yine Türkiye’nin üretimidir (183 bin ton). Bu istatistikler, Türkiye’yi istikrarlı bir şekilde, dünya çapında zeytin ve zeytinyağı üreten **ilk beş ülke** içine sokmaktadır.

Bu nedenle, bu davada söz konusu yönetmeliğin kamu yararı taşıyıp taşımadığına yönelik değerlendirme, sadece madencilik sektöründen elde edilecek fayda ve yatırımın büyüklüğü ile ölçülemez. **Bu anlamda, ekonomik olan ekolojik de olmak zorundadır.**

HUKUKİ SEBEPLER ve DELİLLER : Dilekçede atf yapılan uluslararası sözleşmeler, Zeytinciliğin Islahı Yabanilerinin Aşılattırılmasına Dair Kanun ve Yönetmelik hükümleri, Danıştay’ın emsal kararları, davacılara ait belge ve kayıtlar ve sair ilgili mevzuat

SONUC ve İSTEM : Yukarıda izah edilen gerekçeler de dikkate alınarak;

1. Hukuka ve usule açıkça aykırı olan, düzenleme amacında hiçbir kamu yararı bulunmayan ve hukuk devletini zedeleyecek olan, 01.03.2022 tarih ve 31765 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ve yürürlüğe giren Maden Yönetmeliği’nde Değişik Yapılmasına Dair Yönetmelik’in **iptaline**;
2. Dava konusu Yönetmelik değişikliği sonrasında verilecek izinler, ruhsatlar kazanılmış hak olarak değerlendirilip zeytin alanlarının yok olmasına, telafisi güç ve imkânsız zararların doğmasına yol açacaktır. Bu sebeple, İYUK 27/2 (ikinci cümle) gereği **davalı idarenin savunması alınmaksızın yürütmenin durdurulmasına**;
3. YD kararı vermek için öncelikle davalı idarenin savunmasının alınmasına karar verilir ise, İYUK 27/5 hükmü gereğince, davalı idareye verilecek olan **savunma süresinin kısaltılmasına**;
4. Yargılamanın **duruşmalı** olarak görülmesine,
5. Yargılama harç ve giderleri ile avukatlık ücretinin davalı idareye yükletilmesine karar verilmesini, arz ve talep ederiz.

Saygılarımızla
Davacılar Vekili